

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ		
1. Датум и орган који је именовано комисију: 13.05.2022. године, Наставно-научно веће Филозофског факултета Универзитета у Новом Саду.		
2. Састав комисије у складу са <i>Правилима докторских студија Универзитета у Новом Саду</i> :		
1.	Др Влашки Станко презиме и име	Доцент звање
	Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду установа у којој је запослен-а	Филозофске науке, 01.11.2018. ужа научна област и датум избора Председник комисије функција у комисији
2.	Др Јашић Орхан презиме и име	Доцент звање
	Филозофски факултет Универзитета у Тузли установа у којој је запослен-а	Хисторија филозофије, 01.10.2018. ужа научна област и датум избора Члан комисије функција у комисији
3.	Др Калуђеровић Жељко презиме и име	Редовни професор звање
	Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду установа у којој је запослен-а	Филозофске науке, 29.10.2018. ужа научна област и датум избора Члан комисије, ментор функција у комисији
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ		
1. Име, име једног родитеља, презиме: Мирела (Мирсад) Карахасановић		
2. Датум рођења, општина, држава: 22.05.1987., Тузла, Босна и Херцеговина		
3. Назив факултета, назив претходно завршеног нивоа студија и стечени стручни/академски назив: Филозофски факултет у Новом Саду, Мастер академске студије филозофије, Мастер филозоф		
4. Година уписа на докторске студије и назив студијског програма докторских студија: 2016. Докторске студије филозофије		
III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:		
<i>Платонова филозофија политике</i>		

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Навести кратак садржај са знаком броја страница, поглавља, слика, схема, графикона и сл.

Докторску дисертацију *Платонова филозофија политике* чине шест поглавља која су подељена на више потпоглавља и краћих одељака. На почетку дисертације на српском и на енглеском језику дата је кључна документацијска информација, као и сажетак. На крају рада налази се списак цитиране литературе. Дисертација садржи укупно 262 странице текста.

У првом, уводном поглављу (стр. 10-15) кандидаткиња мр Мирела Карахасановић осветљава начин на који ће у дисертацији приступити Платоновој филозофско-политичкој мисли, формулише централну хипотезу рада и даје преглед његове структуре.

Друго поглавље („Грчки полис и првобитне филозофске рефлексије о политици“, стр. 16-68) бави се политичко-историјским претпоставкама и филозофским подстицајима за Платоново суочавање с политичким феноменом. Подељено је на пет потпоглавља. У првом („Политичке и културне специфичности грчког полиса“, стр. 16-22), пажња је усмерена на карактеристике хеленског полиса као уникатног облика организације друштвено-политичког живота у античком добу. Потпоглављем „Филозофско рефлектирање бити полиса“ (стр. 22-31) даје се обухватнији поглед на Платонове ставове о политици, како су они развијани у његовим различитим дијалозима. У трећем потпоглављу („Софисти“, стр. 31-45) разматра се у чему се огледао филозофски и светоназорни новум који су у хеленском свету изразили софисти, природа Платоновог односа према софистичком учењу, као и кључни аспекти софистичког схватања етике и политике. Четврто потпоглавље („Антагонизам *физиса* и *номоса*“, стр. 46-56) проблемски приступа питању о томе како је код водећих представника софистике сагледавана суштина односа између природе и закона. Показује и како су, с друге стране, тај однос схватили Сократ, Платон и Аристотел. У потпоглављу „Сократ и проблем дефинирања филозофије политике“ (стр. 57-68), реч је о Сократовом филозофском ангажовању и о његовом захтеву за појмовним знањем у питањима делања као о родном месту филозофије политике.

Треће поглавље („Држава и/или одбрана идеала праведности у политици“, стр. 69-137) тематизује филозофско-политичке ставове на којима се гради Платонова *Држава*. Сачињено је од шест потпоглавља. Прво потпоглавље („Етичка и политичка рефлексија *Државе*“, стр. 69-76) вођено је питањем о начину на који се са становишта *Државе* промишља однос између етике и политике. У потпоглављу „Одбрана праведности као добра по себи“ (стр. 76-81) систематизују се резултати дискусије о појму праведности сходно I књизи овог Платоновог дијалога. У трећем потпоглављу („Паралелизам психологије и политике – психолошко заснивање политике“, стр. 82-97) пажња је усмерена на централну Платонову тезу о јединствености структуре живота полиса с једне и психичког живота индивидуе с друге стране. Потпоглавље „*Paideia* – морална реформа карактера“ (стр. 97-116) посвећено је Платоновом ставу о кључној улози васпитања за полис, проблему учења врлине, критици васпитних домета древног хеленског песништва и специфичностима Платоновог схватања задатака телесног васпитања. Петим потпоглављем („Проблем односа политике и рода у *Држави* и *Законима*“, стр. 117-128) разматра се питање о политичкој равноправности полова у *Држави*, као и питања о Платоновом схватању брака и личне својине у *Држави* и *Законима*. У шестом потпоглављу („Епистемолошко и метафизичко одређење политике“, стр. 128-137) пажња је усмерена на метафизичке и епистемолошке основе Платонове идеје о владавини филозофа.

Четврто поглавље („*Државник* – филозоф владар и бит политичког умијећа“, стр. 138-176) бави се склопом питања која су од битног значаја за Платоново одређење државничког умећа у дијалогу *Државник*. Подељено је на четири потпоглавља. У првом од њих („Метафизика и дијалектика“, стр. 141-147) осветљавају се Платонове модификације тзв. теорије идеја којима је то одређење условљено. У другом потпоглављу („Божански и земаљски *државник*“, стр. 147-152), тумачи се значење мита о Крону у Платоновој филозофији политике. Треће потпоглавље („Политичко умијеће насупрот закона“, стр. 152-171) бави се Платоновим ставом о знању као основу ваљаности политичког поретка. Овим потпоглављем обухваћена су питања везана за класификацију облика владавине, однос демократије и слободе, као и однос знања према законима. У четвртном потпоглављу („*Непријатељство* врлина у *Државнику* насупрот јединству у *Држави*“, стр. 172-176) истакнуто је оно по чему се *Државник* по свом схватању природе односа међу врлинама разликује спрам *Државе*.

Пето поглавље („Закони – одбрана легислативе и политика 'реалних циљева'“, стр. 177-242) у центар пажње поставља Платоново схватање политике сходно водећим поставкама дијалога *Закони*. У првом од његових седам потпоглавља („Однос између *Државе*, *Државника* и *Закона*“, стр. 181-188), спроведена је проблемска анализа замисли које су заједничке за три главна Платонова филозофско-политичка дијалога, *Државу*, *Државника* и *Законе*, али и аспеката с обзиром на које позиције ових дијалога нису поистоветиве. Питање о врлини у средишту је интересовања другог потпоглавља („Врлина као сврха законодавства“, стр. 188-192). Педагошко учење које Платон развија у *Законима* предмет је потпоглавља „Васпитање у духу закона“ (стр. 192-206). У потпоглављу „Мјешовит уставни поредак“ (стр. 206-221) тематизује се шта начин на који Платон интерпретира политичку прошлост значи у погледу његове концепције мешовитог уставног поретка. Проблематизују се и покушаји да се тај поредак протумачи као доминантно олигархијски или пак као склон тираниди. Пето потпоглавље („Религија и закони“, стр. 221-228) осветљава Платоново настојање да у религији пронађе легитимацијски основ законског поретка. У шестом потпоглављу („Институционализација' праведности у кривичном законодавству“, стр. 228-233) реч је о Платоновом промишљању улоге кривичног законодавства и његовом схватању улоге казне. Седмо потпоглавље („Ноћно вијеће као умно 'сидро' државе“, стр. 239-242) бави се Платоновом идејом Ноћног већа као инстанце умског надзора над државом. Излагање закључује „**Завршно разматрање**“ (стр. 243-249) у којем кандидаткиња износи закључке поводом целине истраживања. На самом крају дисертације (стр. 250-262) налази се списак цитиране литературе који обухвата 208 библиографских јединица.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

У уводном разматрању кандидаткиња одређује проблемски оквир унутар ког ће се кретати читава дисертација и износи њену централну хипотезу. Подсећајући на изразиту хетерогеност интерпретативних приступа који су се током векова формирали у истраживањима Платонове филозофије у целини, а нарочито његовог промишљања политичког феномена, кандидаткиња извор једностраности и међусобне искључивости, која неретко долази до изражаја у тим читањима, види у склоности истраживача да сопствене интересне хоризонте некритички вежу уз филозофско-политичке позиције одређених, издвојених дијалога из Платоновог филозофског опуса. Кандидаткиња с правом наглашава да код интерпретатора вековима, и то често без темељнијег филозофског образложења, преовлађује уверење да се оно битно Платонове филозофије политике може истраживати усмеравањем пажње искључиво на дијалог *Држава*. Указујући на слабости такве тенденције у тумачењу, кандидаткиња истиче епохални значај *Државе* за заснивање филозофско-политичког мишљења као таквог, али и наглашава да је за темељан и целовит увид у начин на који је Платон рефлектовао политику неопходно истражити природу његовог става према политичком феномену онако како се тај став обликовао у различитим дијалозима припадним различитим раздобљима у његовом филозофирању. У уводном поглављу кандидаткиња јасно показује да се до таквог увида може доћи само уколико ће тематизација филозофско-политичких ставова развијаних у *Држави* бити праћена разматрањем Платонових рефлексија о политици онако како су до речи дошле у другим дијалозима, и то пре свега у дијалозима из позније фазе Платоновог филозофског рада, *Државнику* и *Законима*. То је средишња хипотеза дисертације *Платонова филозофија политике*. Кандидаткиња себи поставља задатак да осветли како аспекте с обзиром на које се показује континуитет Платонове филозофско-политичке мисли, тако и оне елементе који сведоче да та мисао током деценија Атињаниновог филозофског прегалаштва није била монолитна. Према ставу кандидаткиње, упоредна анализа споменута три дијалога сведочи о томе да се Платоново филозофско учење о политици од *Државе* до *Закона* развијало као постепено и све израженије приближавање рејонима реалполитике. Тим ставом одређена је и структура излагања у дисертацији.

Пре него што ће у први истраживачки план бити постављени ставови самог Платона, ауторка оправдано инсистира на томе да се најпре у главним потезима осветле политичко-историјске претпоставке Платоновог разумевања политичког феномена, као и непосреднији филозофски подстицаји које је Атињанин за мисаоно сучељавање с политиком добио пре свега захваљујући делатности софиста и Сократа. Кандидаткиња показује у чему се огледају специфичности полиса као облика организације хеленског јавног живота. Умеравајући пажњу на у античком добу јединствено хеленско искуство демократије, којим су актуализоване идеје једнакости грађана у политичким правима, као и једнакости пред законом, кандидаткиња истиче да је полиска организација јавног живота била уткана у начин на који је атински грађанин разумевао како сопствени свет, тако и себе. Настајућем раздору између индивидуалног карактера и принципа на којима се заснива традиционална полиска заједница, филозофски израз дају пак софисти. Кандидаткиња упозорава да је слика коју сви потоњи истраживачи имају о софистима опосредована Сократовом, Платоновом и Аристотеловом критиком њихове делатности. Проблемски прилази и склоности да се о софистици некритички приступа као униформној филозофској школи. Кључне заједничке доприносе софистичких мислилаца кандидаткиња види у њиховом наговору упућеном грађанима Хеладе да сопствени делатни свет заснују на знању. Сам тај захтев за делатним знањем заједнички је за софисте и Платона. Кандидаткиња с правом наглашава да су софисти у битном допринели рађању свести о важности политичара који би био образован. Но, знање за које пледирају софисти за своју меру има човека у његовој индивидуалности. Поближе се оно показује као умеће давања аргумената за поступке, а оспољава се као реторичка вештина. Филозофско усмеравање на *реч* и на њену инструментализацију уместо на саму ствар, па и филозофско порицање да би ствари уопште имале било какву од човека независну суштину, основ је онога о чему се у дисертацији говори као о софистичком релативизму. Тај релативизам предмет је оштре Платонове критике. Платонов Сократ, како кандидаткиња примећује, није могао благонаклоно гледати на чињеницу да су софисти наплаћивали подучавање у знањима која се тичу интереса свих грађана полиса. Таквим интересима несумњиво припада морално побољшање. Када је реч о ближим одликама софистичког схватања етике и политике, кандидаткиња напомиње да су софисти дали значајан допринос афирмисању питања о најбољем уређењу друштвено-политичког живота. При том указује на изванредан степен блискости замисли о једнакости имовине и схватању друштвених

сталежа које развијају софисти попут Фалеја и Хиподама, са замислима које је развијао Платон. У погледу пак на учење софисте чији су ставови имали најјаче филозофске одјеке, Протагоре, кандидаткиња пажњу усмерава на питање о могућности учења врлине. Према њеним речима, према Протагора заступа став о васпитању и образовању као нужном предуслову успеха у политичком делању и основу могућности демократског поретка, Платон је оштро критички иступао против покушаја да се *paideia*, како је то Протагора по свој прилици заговарао, оријентише сходно ономе што већина већ прихвата као ваљано. Сâм настанак практичке филозофије уопште непосредније је везан за софистичку проблематизацију односа између онога што је *по природи* (*physis*) и онога што јесте питање људског договора, обичаја или закона (*nomos*). Кандидаткиња прецизно указује на разлике у одговорима који поједини представници софистике дају поводом питања да ли су људи по природи једнаки, док би закони уносили разлике међу њима, или би важило обратно, као и ком би принципу, природи или закону, требало признати примат. У осврту на начин на који су се с овом супротношћу суочили Сократ, Платон и Аристотел, кандидаткиња закључује да се ови филозофи мисаоно упућују ка синтези природе и закона, ка ставу о природи као закону који успоставља хармонију у равни индивидуе као и у равни живота заједнице. Како се у дисертацији истиче, Сократова филозофска и животна делатност полазила је – за разлику од оне софистичке – од суочавања с ограниченошћу људске мудрости уопште, па тако и политичке мудрости. Једино уз такву спремност могуће је учење, које Платонов Сократ не схвата као спољашње усађивање већ довршених знања, него као сећање на оно што се у души већ настанило. У Сократовом усмеравању на душевност која у себи, у сопственој појмовности, налази принцип који јој омогућује да влада собом, па тиме и врлину, кандидаткиња с пуним правом види моменат рађања етике. Захтевом да се читав делатни свет Хеладе изнова заснује на појмовном знању појединца о врлини, појмовно знање успостављено је уједно и као основ политичког живота. Како кандидаткиња закључује, Платон ће тај захтев развијати истовремено настојећи да превазиђе сократске тешкоће везане за поопштавање индивидуалног знања о ономе шта врлина јесте.

Дијалогу *Држава* кандидаткиња у трећем делу дисертације приступа као фундаменталном спису за филозофско проучавање политике уопште. Једно од централних питања којима се води тиче се тога да ли о *Држави* треба размишљати као о примарно политичком, или пак пре свега као о етичком спису. Уверљиво ће показати да намера која стоји у основи Платонове животне заинтересованости за политички феномен јесте да се политика и етика, баш као и врлина заједнице и индивидуална врлина, мисле у свом иманентном јединству. Искуство, међутим, показује, да оне не само што се не показују у таквом јединству, него најчешће јесу сукобљене. Како кандидаткиња јасно показује, Платон се с тим проблемом суочио настојећи да политички поглед усмери ка ономе што превазилази свако искуство и што треба бити схваћено као једини постојани гарант склада и стабилности у животу полиса. То за Платона јесу идеје, те идеја добра као највиша идеја и, према речима кандидаткиње, онтолошки основ ваљаног политичког поретка и ваљане владавине. Политички живот, према Платону, има бити организован на темељу умског, филозофског увида у то шта ствари јесу у својој суштини. Утолико ће средишња мисао читаве *Државе*, мисао о владавини филозофа као једином начину на који је могуће истински умно уређење политичког живота, моћи бити сагледана као жижна тачка етичке, психолошке, политичке и онтолошке димензије Платонових рефлексија о политици. У дисертацији темељно су преиспитивани домети те Платонове замисли. У проблемском контексту *Државе*, она ће бити тумачена из различитих перспектива. Оцртавајући проблеме с којима се Сократ суочио у напорима да пред софистима брани праведност као животни принцип, кандидаткиња напомиње да ће филозоф решење потражити окрећући се ка испитивању онога што праведност јесте у равни живота заједнице. Увид у то што заједницу чини праведном биће потом узор за праведан живот појединца. Платонову тезу о јединству колективне и индивидуалне врлине кандидаткиња поближе осветљава указујући на то да, према поставкама *Државе*, трима основним сталежима у полису (произвођачи, чувари и филозофи-владари) одговарају три главне моћи душе (пожудна, „вољна“ и умска) с три своје основне врлине, умереношћу, храброшћу и мудрошћу. Склад врлина – склад у којем свака душевна моћ, баш као и сваки друштвени сталеж, испуњава сопствену сврху, сопствено *добро* – за Платона је могућ само тиме што оне прихватају да буду умски вођене. Управо у том складу актуализује се праведност као врлина. Како кандидаткиња наглашава, Платон се тиме супротставио софистичким резонавањима, настојећи да докаже да држава није питање конвенције, већ да је утемељена у самој природи душе. Утолико, различити облици државног уређења одговараће, истиче кандидаткиња, различитим

начинима организације душевног живота појединца. Основ могућности умног уређења државе и равнотеже која је њиме актуализована за Платона јесте *paideia*. Питање васпитања и образовања с правом је у дисертацији постављено као једно од централних за читаво истраживање. Кандидаткиња преиспитује значење Платонове критике традиционалног хеленског песничког васпитања и скреће пажњу на важност коју уметност, и то поготово с обзиром на религијске представе које истиче у први план, има за Платонову политичку концепцију. Умно заснована паидеја почива на бризи како за душевну, тако и за телесну страну људскости. При том јасним бива да и телесност своју сврху испуњава тиме што бива умски вођена. Кандидаткиња напомиње да, према Платоновој *Држави*, уз такву паидеју законска регулатива у полису постаје сувишном. Како се у дисертацији даље примећује, што већу улогу у једној заједници имају институције попут болница и судова, то је, из визуре *Државе*, очитије да се та заједница више удаљава од онога што јесте *права мера* у телесном и душевном животу оних који је чине. Посебну димензију читавој проблематизацији даје спремност кандидаткиње да тематску пажњу посвети начину на који Платон у *Држави* приступа родном питању, као и да на овом пољу упореди поставке *Државе* са Платоновим ставовима из познијих дијалога. С обзиром на *Државу*, Платонов став о истој природи мушкараца и жена сагледан је у светлу захтева за унификацијом паидеје, као и тезе о политичкој једнакости грађанки и грађана у полису. Према закључку кандидаткиње, ти ставови у својој основи мотивисани су Платоновим захтевом за укидањем домаћинства као облика заједничности који с браком и личном својином као грађевним елементима представља препреку за успостављање јединства индивидуалних и заједничких вредности, тј. јединства полиса. Оправдано стога кандидаткиња примећује да начела моралне и интелектуалне изврсноности за Платона имају примат у односу на модерни принцип слободе. Кандидаткиња показује и да ће решења која ће Платон заговарати у *Законима* на овом плану ипак бити мање радикална, премда бојазан према опасностима које носи принцип субјективности неће код њега у битном јењавати.

У четвртм делу дисертације кандидаткиња тематизује Платонове ставове о политици из позног дијалога *Државник*. Као главни задатак одређена је компарација тих ставова с централним филозофско-политичким позицијама *Државе*. У том погледу, кандидаткиња наглашава да, док се у *Држави* Платон усмерава пре свега ка идеалном концепту политеје, у дијалогу *Државник* у првом плану јесте питање о идеалном владару – краљу и оно што истинског државника разликује од оних који се за државнике само издају. За ове дијалоге заједничка је Платонова намера да покаже да се ваљан политички поредак може успоставити само под вођством знања, као и програмско довођење у питање домета јавне мудрости. У оба дијалога, оспорава се могућност да већина буде носилац политичког знања. Кандидаткиња наглашава и да у *Државнику* баш у одговору на питање да ли знање јесте основ политичког поретка јесте и кључ за разлучивање облика политеје. У *Државнику*, као и у *Држави*, умском знању које владара чини умним признаје се примат у односу на законе. Но, како кандидаткиња показује, од кључног је значаја уочити да то знање у два дијалога није схваћено на истоветан начин, као ни да улога закона у њима није исто одређена. Како кандидаткиња уверљиво показује, и у једном и у другом случају јесте реч о спознаји идеја, али та спознаја није с методолошке стране исто заснивана. Развијање „теорије идеја“ у правцу учења о дељењу и састављању форми, онтолошки је основ да се у *Државнику* тврди да државничко знање управо као умско знање обухвата и знање о ономе конкретном, емпиријском и променљивом, а не само знање о ономе универзалном и вечном. Када је реч о статусу закона, за оба дијалога карактеристичан је став којим се пориче да би закони сами могли бити оно што ће грађане учинити бољима. Посао владара јесте да политички живот организује полазећи од сопственог знања о општем добру, али у ситуацији његовог одсуства, као најбоља алтернатива Платону се показује владавина закона. Како кандидаткиња наглашава, о ваљаности поретка заснованог на владавини закона просуђивало би се пре свега с обзиром на то колико су ти закони успешни у подражавању државничког знања. У томе се у дисертацији препознаје померање Платонове филозофије политике према реалполитици. Као показатељ да је такво померање на делу, схваћена је, поред осталих, и чињеница да у *Државнику* Платон показује више мисаоног сензибилитета за могућност да би врлине – и то понајпре врлине попут умерености с једне и храбрости с друге стране – лако долазиле у међусобне сукобе, те да би жељена мера могла да се успостави паидејом, али и брачном везом између карактерно различитих, а не карактерно истих супружника.

Пети део дисертације посвећен је, како се сматра, последњем Платоновом спису, *Законима*.

Кандидаткиња скреће пажњу на то да је реч о тексту који је вековима остајао на маргинама истраживачких интересовања. У њему се Платон враћа потрази за најбољом политејом. Разлоге за повратак овом мисаоном пројекту, према ставу кандидаткиње, код Платона треба тражити како на личном, тако и на филозофском плану. У ослонцу на резултате истраживања најзначајнијих савремених интерпретатора Платонове филозофско-политичке мисли, кандидаткиња кључну вредност *Закона* види у томе што се у њима оспољава Платоново настојање да у реалности прикаже сопствене филозофско-политичке принципе, као и да их, по свој прилици, актуализује. Атински филозоф у *Законима* усмерен је ка политеји која би свој основ налазила у природи њених грађана, али коју би, за разлику од идеје политеје из *Државе*, било могуће остварити. Кандидаткиња истиче да у *Законима* Платон не инсистира експлицитно на захтеву за владавином филозофа. Владавина ума и даље остаје пресудни захтев, али сада се о њој ближе мисли као о владавини умних закона, као оног што је најблискије мудрости идеалног владара. Основ важења умних закона јесте у врлини. Владавина умних закона, стога, не може бити схваћена као резултат присиле, него као исход ваљаног васпитања и образовања. Пажња коју Платон у *Законима* посвећује питањима уметничке паидеје, овај дијалог у битном чини, према речима кандидаткиње, не само филозофско-политичком, него и педагошком студијом. Циљеви васпитања за Платона сада се показују као политички, али истовремено и као религијски. Одсуство непосреднијег говора о филозофу-владару, према ставу кандидаткиње, може се тумачити као део Платонове стратегије да се развије свест о космичкој хијерархији на чијем је челу бог, а не човек. Умни закони за Платона јесу божанског порекла, те се утолико, како се то у дисертацији јасно показује, духовни став који би се могао назвати атеистичким и склоност ка кршењу закона у *Законима* сагледавају у тесној међусобној повезаности. Улогу умског надзорника умних закона и државе Платон у *Законима* даје једној институцији, и то *Ноћном већу* које би чинили они који се највише одликују знањем, тј. врлином. Кандидаткиња с правом напомиње да се мисао о таквом већу могла схватити као специфична трансформација средишње замисли из *Државе*, идеји *софократије*. *Закони* обелодањују и Платонову теорију казне, према којој сврха кажњавања јесте поука, односно знање које ће спречавати будућа кршења закона. Кандидаткиња напомиње и да Платон у *Законима* не наглашава поделу становништва полиса на три сталежа, као и да сви грађани, сходно овом дијалогу, располажу и имовином и политичким правима. Реплексije о најбољој политеји као синтези принципа на којима би се градили различити политички пореди, па тако и онај демократски, а која би била јединствена, разборита и слободна, као и настојање да се пронађе компромис између истинске, геометријске праведности сразмере и аритметичке праведности, доследно су пропитивани као даљи кораци Платоновог филозофско-политичког учења у правцу практичне политике.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ НА ОСНОВУ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ:

Таксативно навести називе радова, где и када су објављени. Прво навести најмање један рад објављен или прихваћен за објављивање у складу са *Правилима докторских студија Универзитета у Новом Саду* који је повезан са садржајем докторске дисертације. У случају радова прихваћених за објављивање, таксативно навести називе радова, где и када ће бити објављени и приложити потврду уредника часописа о томе.

1. Karahasanović, M. (2018). Uloga umjetnosti u vaspitanju prema Aristotelu. ARHE, 29, 159-175. (UDK 1 Aristoteles); DOI: <https://doi.org/10.19090/arhe.2018.29> ; (Novi Sad) UDK 10/14 (05); (ISSN 1820-0958) (štampano izdanje); (ISSN 2560-5593) (elektronsko izdanje); (COBISS.SR-ID 19438487)
2. Karahasanović, M. (2018). Platonovo poimanje Paideie. DHS Časopis za društvene i humanističke studije, 3, 281-298. (UDK 1 (38) Platon); (Tuzla) UDK 3+009; (ISSN 2490-3604) (štampano izdanje) (elektronsko izdanje)
3. Karahasanović, M. (2018). Pozicija žene u Platonovoj političkoj teoriji. Znakovi vremena, 82, 93-112. (UDK 1(3):32); (Sarajevo); (ISSN 1512-5416) (štampano izdanje); elektronsko izdanje (2036826)
4. Karahasanović, M. (2020). Platonova kritika demokratije i problem „političkog umijeća“. Zbornik radova – Banjalučki novembarски susreti, knjiga 21, str. 341-357. (UDK: 141.131:321.7); (Banja Luka), ISSN 2566-3445 (štampano izdanje), ISSN 2744-1628 (elektronsko izdanje)

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА:

Дисертација *Платонова филозофија политике* на светло је изнела међусобне мисаоне сродности, али и разлике међу водећим Платоновим дијалозима посвећеним политици, *Држави*, *Државнику* и *Законима*. Тиме је потврдила главну хипотезу читавог истраживања, којом се истиче да је неопходно проширити хоризонт тумачења Платонове филозофско-политичке концепције у односу на преовлађујућу склоност да се она интерпретира само с обзиром на *Државу*. Кандидаткиња је целином истраживања пружила убедљиве аргументе у прилог става да мотиви који су за ове дијалоге заједнички, упркос томе што су их по времену настанка, сва је прилика, делиле деценије јесу (1) поуздање у снагу знања да себе постави као кључног чиниоца политичке организације, (2) уверење да постоје типови људи који имају више потенцијала за врлину схваћену као знање у односу на друге, те (3) уверење да је моћ паидеје пресудна да би се изградио политички поредак којим би се актуализовала врлина. На те мотиве систематично скреће пажњу разматрање којим се завршава дисертација. Кандидаткиња у „Завршном разматрању“ напомиње и да Платоново учење треба тумачити као концепцију у којој је политичка улога филозофије најозбиљније схваћена, и то тако што је филозофија сагледана као сâма сврха политичког праксиса. Када је, с друге стране, реч о разликама које долазе до изражаја у главна три филозофско-политичка дијалога, истраживање је показало да се током година Платонова мисао на овом пољу све више окретала ка реалистичнијој политици у односу на ону која је доминирала *Државом*. Тематска тежишта *Државе*, према ставу кандидаткиње, одређена су начином на који се Платон супротставио софистичком релативизму у поимању праведности. Тај релативизам превазиђен је усмеравањем филозофског погледа ка трансцендентном свету идеја. *Државник* пак иступа са ставом да владарско умеће укључује и знање о ономе што се тиче захтева конкретног тренутка и ситуације. У *Законима* Платон спроводи коренито преиспитивање оног што јесу претпоставке успостављања владавине ума као владавине филозофских закона. За адекватну интерпретацију резултата истраживања, неопходно је имати у виду да кандидаткиња наглашава да промене у Платоновој филозофији политике треба да буду схваћене не у својој изолованости у односу на друге аспекте његовог филозофирања, него уједно и као манифестације начина на који је атински филозоф развијао своју онтолошку концепцију, односно своје учење о идејама. Кандидаткиња тако закључује и да познији Платонов дијалози сведоче о поступној афирмацији принципа слободе у односу на полазишта *Државе*. То се показује с обзиром на ставове којима атински филозоф тврди универзалност политичких права, права на учешће у судској власти, допуштање личне својине и самосталног склапања брака. Кандидаткиња оправдано упозорава да код Платона таква афирмација ни у једном моменту не имплицира ублажавање критичког става према принципу индивидуализма. У том погледу, закључује кандидаткиња, сасвим је разумљиво да данашња духовност не препознаје Платона као свог филозофско-политичког савременика, премда му одаје признање да низ питања која је поставио, попут оних о значају васпитања и образовања за политички живот, природи демократије, једнакости полова, односа религије и државе и др. и данас представљају изазове како за политичку науку, тако и за политичку праксу.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА:

Експлицитно навести позитивну или негативну оцену начина приказа и тумачења резултата истраживања.

Дисертација *Платонова филозофија политике* заснована је на свеобухватном истраживању природе Платоновог филозофског и животног интересовања за политички феномен. Резултати тог истраживања приказани су на систематичан, прецизан и јасан начин. Средишња хипотеза рада – да Платонова филозофија природе има развојну црту и да јој се због тога треба приступати тако што ће се проучавати и ставови заступани у дијалозима из познијег раздобља Платоновог филозофирања, а не, како се то најчешће чини, само *Држава* – прецизно је формулисана већ у уводним разматрањима. Та хипотеза темељно је и доследно пропитивана у филозофском сучељавању с поставкама како Платонове *Државе*, тако и *Државника* и *Закона*. Поврх тога, битни појмови Платонове филозофије политике константно су сагледавани у светлу значења која им се приписују у свим оним дијалозима из Платоновог филозофског опуса који се за тај појам показују релевантним. Сагледавани су они и у сталном осврту на то како их се схвата у радовима најзначајнијих истраживача Платонове филозофије политике. Тумачење резултата тог испитивања уверљиво је потврдило почетну хипотезу и показало да у Платоновом филозофирању о политици постоје

<p>мисаони мотиви који су заједнички за сва раздобља његовог рада, али и да су од једнаке важности и елементи с обзиром на које се показује да се Платоново промишљање политичког феномена након <i>Државе</i> развијало као поступно приближавање реалполитичким оквирима. У целини посматрано, реч је о раду високог квалитета.</p>
<p>IX КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:</p> <p>Експлицитно навести да ли дисертација јесте или није написана у складу са наведеним образложењем, као и да ли она садржи или не садржи све битне елементе. Дати јасне, прецизне и концизне одговоре на 3. и 4. питање:</p>
<p>1. Да ли је дисертација написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме? ДА</p>
<p>2. Да ли дисертација садржи све битне елементе? ДА</p>
<p>3. По чему је дисертација оригиналан допринос науци?</p> <p>Докторска дисертација <i>Платонова филозофија политике</i> систематична је, свеобухватна и изузетно информативна студија посвећена филозофско-политичком учењу којим је на изричит или прећутан начин дефинисан проблемски оквир сваког потоњег филозофског промишљања политике, па и праксиса као таквог. Већ као таква представља научни подухват који завређује пажњу ширих филозофских и политиколошких кругова. У односу на преовлађујуће тенденције у интерпретирању Платонове филозофије политике, дисертација се издваја по спремности кандидаткиње да доведе у питање став о Платоновој филозофско-политичкој концепцији као монолитној целини за чије проучавање би довољна била упознатост са ставовима које атински мислилац износи у <i>Држави</i>. Аутентична интерпретативна стратегија коју је развила кандидаткиња градила се на захтеву да се истраживачко поље прошири, да се ставови из <i>Државе</i> упореде са ставовима које Платон износи у својим познијим дијалозима попут <i>Државника</i> и <i>Закона</i>, као и са значајним увидима које износи у својим другим списима. Таква стратегија показала се плодотворном утолико што је омогућила да се заузме херменеутичка дистанца с које се у јаснијем светлу показују и политичке позиције саме <i>Државе</i>, али и оно о чему се мисли када се говори о Платоновој филозофији политике као таквој. Због свега реченог, дисертација мср Миреле Карахасановић представља значајан и оригиналан допринос истраживањима Платонове филозофије политике и практичке филозофије уопште на нашим просторима.</p>
<p>4. Који су недостаци дисертације и какав је њихов утицај на резултат истраживања?</p>
<p>Дисертација нема недостатака који би утицали на резултате истраживања.</p>
<p>X ПРЕДЛОГ:</p>
<p>На основу наведеног, комисија предлаже:</p>
<p>а) да се докторска дисертација прихвати, а кандидату одобри одбрана;</p> <p>б) да се докторска дисертација врати кандидату на дораду (да се допуни односно измени);</p> <p>в) да се докторска дисертација одбије.</p>

Место и датум:

Нови Сад, 25. мај 2022. године

1. др Станко Влашки, доцент
_____, председник

2. др Орхан Јашић, доцент
_____, члан

3. др Жељко Калуђеровић, редовни професор
_____, члан

НАПОМЕНА: Члан комисије који не жели да потпише извештај јер се не слаже са мишљењем већине чланова комисије, дужан је да унесе у извештај образложење односно разлоге због којих не жели да потпише извештај и да исти потпише.